

Кизенко Василь,
*кандидат педагогічних наук, провідний науковий
співробітник відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН
України*

ВАРІАТИВНИЙ КОМПОНЕНТ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Принципово важливим для нашої розвідки є скеровування уваги вчителів і науковців на проблему модернізації освітнього середовища. У цьому контексті головна спрямованість змісту варіативного освітнього компонента, у тому числі авторських курсів за вибором у старшій школі, має корелювати з процесом здійснення профільного навчання, задовольняючи запити старшокласників. «Поступ будь-якого суспільства, доля його в майбутньому безпосередньо залежить від стану освітньої галузі, кваліфікації учителів і якості підготовки ними підростаючого покоління до ефективної життєдіяльності. Наразі, вітчизняна система освіти просувається шляхом модернізації, аби відповідати найкращим світовим зразкам» [1, с. 11].

Для кожної моделі освіти така варіативність дає можливість реалізувати: індивідуальне цілепокладання учня (здобуття освіти для розв'язання різних життєвоважливих проблем); індивідуальну освітню траєкторію (як у процесі вивчення окремих предметів, так і за проектування індивідуального

процесу навчання загалом - його змісту, темпів і часу засвоєння тощо); цілеспрямований процес самонавчання найбільш ефективним способом, з погляду учня, завдяки засобам самонавчання, які надаються; різноманітні освітні ресурси для досягнення індивідуальних цілей навчання.

Зауважимо, що варіативність освіти - це: варіативність змісту освіти на різних її рівнях і ступенях; варіативність організації освітнього процесу (форми організації, освітні технології тощо) і в) варіативність забезпечення освітнього процесу.

З багатьох прикладів з'ясуємо, що ідею варіативності як методологічну основу розроблення змісту освіти доцільно впроваджувати на рівні загальних теоретичних уявлень (допредметний рівень). Зрештою рівень навчального предмета і наступні рівні будуть логічним розвитком змісту освіти, що охоплює, за О. Маркушевичем, «осердя» і «оболонки». На допредметному рівні потреби суспільства трансформуються у педагогічні цілі освіти, отож меншою мірою пов'язані зі змістом навчальних предметів, а більшою - з вимогами й очікуваннями суспільства, зі здобутками у сфері освіти [4; 5].

Наприклад, є невелика група людей, які опанували хімію або фізику на високому теоретичному рівні. Водночас потрібен загальний рівень людей, котрі вміють учитися, оперувати інформацією, спілкуватися, розв'язувати нетипові ситуації, розробляти, здійснювати і презентувати проекти. Щоб досягти цієї мети, недостатньо засвоїти навчальні предмети, визначені Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти.

Для відображення ідеї варіативності змісту освіти у практиці освіти необхідно втілити ідею його формування:

- розробити структуру змісту освіти згідно з вимогами до випускника (ця структура може бути пов'язана не лише з «традиційними» навчальними предметами, основними аргументами на підтримку змісту яких є еволюційні уявлення про розвиток відповідної науки, а й поєднувати в собі загальнокультурні уявлення про розвиток затребуваних компетенцій, що можуть у подальшому бути сформовані у спеціальні предмети);

- визначити головні елементи («осердя») змісту освіти, серед яких знання, уміння і навички, творча діяльність, ціннісно-сміслові аспекти;

- накреслити варіативні елементи («оболонку») змісту освіти, які дадуть учневі змогу усвідомити своє місце в навчанні з огляду на особистісні потреби і наміри;

- установити обсяг інваріантного компонента в повному обсязі змісту освіти, щоб зберегти цілісність освіти, та не перевищити кількості годин допустимого навчального навантаження з урахуванням варіативного компонента.

Нині постала проблема формування варіативного освітнього компонента змісту освіти, що виражається у розробленні теоретично обґрунтованого навчального плану в кожному конкретному загальноосвітньому навчальному закладі. Аналіз практики складання навчальних планів показує, що варіативний освітній компонент у ЗНЗ часто формується стихійно, упровадження тих чи тих навчальних предметів ретельно не обмірковується.

Нині профільне навчання важко уявити без використання авторських курсів за вибором - факультативних і спеціальних, які мають базуватися на аксіологічних засадах, адже процес «формування ціннісних орієнтацій старшокласників слід посилити ціннісним змістом», а «наявних дидактичних одиниць змісту <...> недостатньо для ефективного формування ціннісно-сміислової сфери учнів старшої школи» [3, с. 70].

Загалом, варіативний освітній компонент як важлива складова системи неперервної професійної освіти відіграє винятково важливу роль у справі модернізації старшої школи [2]. Особливо актуалізується проблема реалізації варіативного компонента змісту освіти за умов диференціації та індивідуалізації навчання.

Список використаних джерел

1. Васьківська Г.О. Інтернет-середовище як чинник формування ціннісних орієнтацій учнів / Г.О. Васьківська // Молодь і ринок. - 2015. - №11 (130) - С. 11–16.

2. Кизенко В. Варіативний компонент змісту освіти старшої школи як важливий складник системи неперервної професійної освіти / Василь Кизенко // Дидактика: теорія і практика : зб. наук, праць / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г.О. Васьківської]. - К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. - С. 58-64.

3. Косянчук С. Аксіологічний підхід до формування змісту профільного навчання як нагальна потреба і важлива складова стратегії освіти / Сергій Косянчук //

Дидактика: теорія і практика : зб. наук, праць / [за наук ред. д-ра пед. наук Г.О. Васьківської]. - К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. - С. 67-71.

4. Маркушевич А.И. О соотношении науки и учебного предмета / А. И. Маркушевич // Сов. педагогика. - 1965. - №7. - С. 20-27.

5. Маркушевич А.И. Содержание образования в средней школе / А.И. Маркушевич // Сов. педагогика. - 1961. - № 11. - С. 28-33.